

παγωνιά

Εισαγωγή

Μπήκε ο Δεκέμβρης και έπεται και η παγωνιά. Η ρίζες της λέξης είναι πλατειές και ενδιαφέρουσες.

Ουσιαστικά

ο πάγος

Πάγος είναι δηλαδή η στερεά κατάσταση στην οποία μετατρέπεται το νερό όταν βρεθεί σε θερμοκρασία 0 °C (273,15 °K ή 32 °F). Στην αρχαία Ελλάδα "πάγος" ονομαζόταν και κάθε μεγάλων διαστάσεων γυμνός βράχος π.χ. **Άρειος Πάγος** ο επ' αριστερά της εισόδου της Ακρόπολης των Αθηνών, βράχος.

παγωνιά:

το δρυμύ ψύχος (ασχετο με το παγώνι) πχ.

Κάνει κρύο, παγωνιά
θέλω τζάκι και γωνιά.

Επίθετα

ο παγίος, η παγία

Πηγμένος, ο στερεος , ο παγιωμένος, ο κατεστημένος . Μεταφορικός αυτος που ισχύει πάντοτε. Πχ. «Τέτοιες υποθέσεις αντιμετωπίζονται κατά πάγιον τρόπον» ή «Κατά παγίαν της τακτική η Κυβέρνηση δεν σχολιάζει τις αποφάσεις των Δικαστηρίων».

το πάγιον

Εννοείται το σταθερό ποσό που καταβάλλεται σε κάποιον ως το μη αναλογικό μέρος μιας αμοιβής. Δηλ. ποσόν που πρεπει να καταβληθεί αναξάρτητα απο την ποσότητα των αγοραζομένων αγαθών η υπηρεσιών. Πχ. «Αυτο το προγραμμα κινητής τηλεφωνίας έχει χαμηλό πάγιο».

τα πάγια

Λογιστικός όρος. Εννοούνται πάγια [πράγματα ή αγαθά] . Το επίθετο έχει ουσιαστικοποιηθεί και σημαίνει την παρουσία ενός οργανισμού την αποτελούμενη από έπιπλα, σκεύη, μηχανήματα κλπ που προορίζονται για διαρκή χρήση. Τα πάγια καταχωρίζονται και παρακολουθούνται σε βιβλίο ή Μητρώο Παγίων. Αγγλικά Fixed Assets.

παγωμένος

Πάρα πολύ κρύος, Κατεψυγμένος, κοκκαλιασμένος απο το κρύο.

Comment [ΑΣ1]: Ο Άρειος Πάγος είναι το ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης της Ελλάδος.
Ο Άρειος Πάγος πήρε το όνομά του από το πρώτο δικαστήριο "ανδροφονιών" (εγκλημάτων φόνου) που ιδρύθηκε μεταξύ 1500 και 1300 π.Χ., κατά τους χρόνους της βασιλείας του Κέκροπα και του Θησέα, με έδρα τον βραχύδη λόφο του Θεού Άρεως που βρίσκεται βορειοδυτικά της Ακροπόλεως των Αθηνών.
Ο Άρειος πάγος δικάζε: δίκες φόνου , τραύματος εκ προνοίας , πυρκαϊάς , φαρμάκων . Η Ποινή για τον εκ προθέσεως φόνο : θάνατος , δήμευση περιουσίας δράστη ενώ ανάλογες είναι οι ποινές για τις άλλες πράξεις . 9284.7

Πάνω στο λόφο αυτό, κατά την παράδοση, έγινε η πρώτη "φονική δίκη", κατά την οποία οι δώδεκα Θεοί του Ολύμπου δίκασαν τον Άρη.

Μεταφορικά: Σταθεροποιημένος αμετάβλητος, Παγωμένες πιστώσεις.

Ρήματα

παγώνω

Το **παγώνω** σημαίνει καθιστώ κάτι πολύ κρύο συνήθως για λόγους συντήρησης.

Πρβλ. το σχολικό ποιήμα του Γεωργίου Ζαλοκώστα (1805-1858) «Ο βοριάς που τ' αρνάκια παγώνει»

Ήτον νύχτα, εις την στέγη εβογκούσε
ο βοριάς και ψιλό έπεφτε χιόνι.
Τι μεγάλο κακό να εμνηούσε
ο βοριάς που τ' αρνάκια παγώνει;

Συνώνυμο: ψύχω, ή καταψύχω . Το παγώνω ως μεταβατικό ρήμα σημαίνει μεταφορικά παύω κάτι προσωρινά:

πχ. Οι εμπλεκόμενοι πάγωσαν τις συζητήσεις για το Κυπριακό.¹

παγιώνω

Παγιώνω καθιστώ κάτι πάγιο, δηλ μόνιμο. Πχ. Παγιώθηκε η καταβολή των υπερωριών ως μόνιμη αποδοχή.

Παράγωγα ρήματα: **ξεπαγώνω**² και **ξεπαγιαζώ**³ **πακτώ** –ω,

πήγνυμι

Πήγνυμι (αρχ. Ρημ): Μπήγω, καρφώνω, στερεώνω, σταθεροποιώ αλλά και σταθεροποιούμαι.

πήζω

Απο το πήγνυμι=πήζω (από υγρό γίνεται στερεό) .

Σήμερα χρησιμοποιείται ο αόριστος **του πήγνυμι: έπηξα**. Με πλαστό τον ενεστώτα **πήζω**. Μεταφορικά σημαίνει περιέρχομαι σε ένταση, στρεσάρομαι. Πχ. «Τρεις ώρες μάθημα χωρίς διάλειμα! Έπηξα πια!». Αλλά και συνωστίζωμαι: πχ. «Πήξαμε στ' αυτοκίνητα πιά».

Πχ. έπηξε μόνος του το γιαούρτι του.

Πρβλ.

¹ Πάγωσαν: Σταμάτησαν προσωρινά με πρόθεση να συνεχισθούν. Συναφείς εκφράσεις: Ματαιώθηκαν: δεν θα γίνουν ποτέ, αναβλήθηκαν: σταμάτησαν προσωρινά και θα ξαναρχίσουν σε ορισμένη ημερομηνία.

² Αποψύχω: αφήνω ένα κατεψυγμένο προϊόν εκτος κατάψυξης με πρόθεση να το καταστήσω σαν νωπό. Εδώ το προθεμα ξε- έχει ακυρωτικό χαρακτήρα: ακύρωση της ψύξης. (πρβλ. ξεκουράστηκε – ακύρωση της κοπωσης)

³ Κρυώνω παρά πολυ. Εδώ το προθεμα ξε- έχει επιτατικό χαρακτήρα. (πρβλ. ξεπατωθηκα).

Πήραν την καлдάρα μου
που ' πηζα το γάλα μου

Δημοτικό - Βγήκαν κλέφτες στα βουνά

πηκτός

Το **Πηκτός** είναι επίθετο που προέρχεται από το ρ. πήγνυμι

πηκτή

Η πηκτή είναι ουσιαστικοποιημένο ρηματικό επίθετο θυλ. Του πηκτός. Εννοείται πηκτή [σούπα].

Έδεσμα απο χοιρινή κεφαλή και ποδαράκια, με πολλά αρωματικά που αφήνουμε να πήξει και που παίρνει την μορφή ζελέ. Η αρχαία **πηκτή** (ουσιαστικό) σήμαινε την **παγίδα**.

ψυγείο Πάγου

Ξύλινο κατασκεύασμα με μορφή ντουλαπιού, μέσα είχε επένδυση από λευκοσίδηρα φύλλα και μόνωση απο τριμματα φελού. Το πάνω μέρος είχε μια πόρτα που δεν φαίνεται στην φωτογραφία, σαν σεντουκι. Εκεί υπηρχε ένας χώρος για τον πάγο και ένα μεταλικό δοχείο που βάζαμε πόσιμο νερό.

Το νερό έτρεχε από βρυσάκι χωρίς να χρειάζεται να ανοίξουμε το ψυγείο. Πολυτέλεια που σήμερα βρίσκει κανείς στα μεγάλα και ακριβά ηλεκτρικά ψυγεία. Η μπροστινή πορτα άνοιγε το χώρο των τροφίμων. Το κάτω μέρος είχε ένα βρυσάκι απ' ουπου έβγαινε το νερό του λυωμένου πάγου.

πήγμα

Το ενσωματωμένο μέσα σε κάτι || μεταφορικά το συμφωνημένο

πήξις

Η ικανότητα υγρού να πήζει. Πχ. «οι μικροσκοπικές εξετάσεις δείξαν καλή πήξη και ροή αίματος». Αλλιώς πήξημο.

πάκτον

Μεσαιωνική λέξη. Την χρησιμοποιούσαν στο Βυζάντιο για να δηλώσουν τήν γραπτή συμφωνία⁴. Από το λατινικό **pactum** σύμβαση, συμφωνία. Pactum est duorum consensus atque conventio; pollicitatio vero offerendis solius promissum.

Αντιδάνειο απο το ελληνικό πηκτόν: Στερεόν και μεταφορικώς: ισχύον, δηλ. η ισχύουσα, η καθορισμένη συμφωνία συμφωνία με κάποιον, ευκαιρία, σύμβαση, διαθήκη, ορίζω, συναλλαγή.

⁴ Η νομοθεσία επέτρεπε όμως και προφορικές συμφωνίες (βλ. 9282.346 Κεφ. ΙΑ §στ.) :Καν αγράφως γίνεται πάκτον , [ει] δύναται [απο]δειχθῆναι τοῦτο , ἔρρωται.

Πρβλ. ιστάμενον ή στάμενο: το ισχύον νόμισμα⁵.

Παροιμία : PACTA SUNT SERVANDA. Λατινική που σημαίνει : Τα συμφωνηθέντα είναι τηρητέα, πρέπει να τηρούνται. Σήμερα λέμε «μιλημένα –τιμημένα» δηλαδή: [Τα] μιλημένα⁶ [πρέπει να είναι και] τιμημένα⁷.

πήχτρα

Επίθετο ή και επίρρημα από το πήζω. Μαζεύτηκε πήχτρα κόσμος

Το πήξιμο των άλλων

Πάκτον ήταν συνηθως και η συνθήκη ειρήνης. Απο τη ρίζα του *ractum* δημιουργήθηκαν τα : *rax* (Λατ), *raix* (Γαλ) , *raz* (Ισπ), *race*(Ιταλ) , *peace* (Αγγλ)

Το πάγωμα στα γαλλικά λέγεται *geler* (προφέρεται ζελέ) Τα γλυκά απο παγωμένους χυμούς και εμφάνιση τσούχτρας (τρεμουλιαστά) λέγονται ζελέ.

Ο πάγος και το παγωτό στά γαλλικά λέγεται **glace** από αυτό βγήκε και το γλάσο ή γκλάσο που είναι ένα λειωμένο μείγμα του μπαίνει πάνω από τα γλυκά. Δεν είναι κρύο αλλά δίνει την εμφάνιση παγωμένου στο γλυκό. Πρβλ. μαρόν γκλάσε (κάστανα) ή φρουϊ γκλασέ (φρούτα). Ένα φαρμακευτικό σκεύασμα που έχει τη μορφή ζελέ λέγεται **γέλη** (εξευγενισμένο και πλέον επιστημονικοφανές ζελέ).

Συνώνυμα

Συνώνυμα ρήματα: Κρυώνω =αισθάνομαι κρύο.

Κρυολόγημα:

Αδιαθεσία ή ασθένεια κακώς αποδιδόμενη στο κρύο. Το κοινό κρυολογημα οφείλεται σε μικρόβια. Αν το κρύο δημιουργούσε το κρυολόγημα οι Λάπωνες και οι Εσκιμώοι θα ήταν συνεχώς κρεβατωμένοι. Φαίνεται όμως ότι το κρύο ευνοεί την ανάπτυξη των μικροβίων αυτής της λοίμωξης. Ρήμα κρυολογώ. Επι το επιστημονικότερον «έπαθα μια ψύξη».

⁵ Το ρήμα *ίστημι* (στέκομαι) έχει επίσης σημασία «σηκώνω» κάτι ανάλογο με το πάκτον. Κάτι που *ίσταται* όρθιο ξεκινάει. Το στήσιμο είναι η έναρξη οπως και η πάκτωση το «κλείσιμο» της συμφωνίας είναι το σημείο έναρξης της. Πρβλ. και το αρχαίο «Γραφή επί Χαϊρώνδου ἄρχοντος, ἐλαφηβολιῶνος ἔκτη **ίσταμένου**, Αἰσχίνης Ἄτρομητου Κοθωκίδης ἀπήνεγκε πρὸς τὸν ἄρχοντα παρανόμων κατὰ Κτησιφῶντος τοῦ Λεωσθένους Ἀναφλυστίου ...»: «ενώ ακόμη αρχιζε (ίστατο, *ίσχυε*) ο μηνας ελαφηβολιών» -Δημοσθένης – «Περι του Στεφάνου».

⁶ Όσα συμφωνήθηκαν προφορικά

⁷ Τιμημένα : τηρητέα πρβλ. Τίμησε το λόγο του : τήρησε αυτά που υποσχέθηκε.

Σύνθετα

παγοπώλης

Εικόνα 1

Ο πωλητής πάγου. Βλ. Εικόνα 1. Επάγγελμα που έχει εκλείψει μαζί με τὰ ψυγεία πάγου. Ο παγοπώλης πουλούσε τον πάγο στις νοικοκυρές που τον έβαζαν σε ένα ψυγείο πάγου. Την επόμενη μέρα όμως ο πάγος έλιωνε και έτσι αναγκάζονταν να παίρνουν άλλο. Έτσι ο παγοπώλης περνούσε κάθε μέρα.

Ο παγοπώλης είχε πάντα μαζί του γάντια για να παίρνει τον πάγο, γάντζο και κόφτη για να κόβει τους πάγους και τους μετέφερε με ένα τρίκυκλο.

Παγοκολώνα

Εικόνα 2

Ο πάγος είχε μορφή κολώνας: λεγονταν και **παγοκολώνα**⁸. Οι ιδιώτες καταναλωτές έπαιρναν μισή παγοκολώνα ή τέταρτο. Καλοί πελάτες του παγοπώλη ήταν τα ψαράδικα. Ο πάγος θρυματίζονταν με ειδική μηχανή σαν την καφεκοπτική στην Εικόνα 2, επιδαπέδια με πολύ μεγαλύτερο κάδο. Με τα τρίμματα γεμιζαν τις **ψαροκασέλες**⁹.

παγοποιείο

Εικόνα 3 -Ερείπια του Εργοστασίου

Ο πάγος ήταν βιομηχανικό προϊόν που κατασκεύαζε το παγοποιείο. Στην Αθήνα υπήρχε το παγοποιείο του Κλωναρίδη βλ. Εικόνα 3, στα Πατήσια, που μετά περιήλθε στον Φιξ και μετά στο κράτος. Η τύχη του παγοποιείου προκάλεσε διενέξεις των κατοίκων με το κράτος.

⁸ Η λέξη **παγοκολώνα** χρησιμοποιείται για παρομοίωση της σεξουαλικά ψυχρής γυναίκας.

⁹ Και η **ψαροκασέλα** χαρακτηρίζει την γυναίκα της υψίστης ψυχρότητας, και της ανυπόφορης βρωμιάς και δυσωδίας.

Παγόβουνο

Εικόνα 4

Βουνό των πόλων από παγωμένο νερό. Το 80% του παγόβουνου είναι κάτω από την θάλασσα.

Γι'αυτο όταν θέλουμε να πούμε για κάτι που υποκρύπτει πολύ περισσότερα πράγματα λέμε «αυτό είναι μόνον η κορυφή του παγόβουνου»

Παγωτό.

Επίθετο που σημαίνει «αυτό που έχει μορφή πάγου» (πρβλ. γυναικωτός, σταυρωτός).

Έγινε ουσιαστικό και σημαίνει έδεσμα από παγωμένο γάλα ή χυμό φρούτων. Ο πωλητής πατωτού λέγεται παγωτατζής (διάφορος του παγωπώλη). Ενα είδος ανατολίτικου παγωτού λέγεται **ντοντουρμά** που θα πει παγωμένο ή παγωτό στα τούρκικα. Αρα η μετάφραση του «παγωτό ντοντουρμά» καταλήγει σε παλλιλογία: Παγωτό τύπου παγωτό! Τα παγωτά με χυμούς φρούτων γίνονται γρανίτες. Ο **γρανίτης** είναι και ένα είδος μαρμάρου που δεν έχει άμεση ετυμολογική σχέση με την **γρανίτα**. Με την αρχαία έννοια του όρου όμως ο γρανίτης είναι πάγος (βράχος).

Επίθετα

Συνώνυμα

Μπούζι

Πάγος, μπουζιασα παγωσα, κρυωσα και κρουολογησα. Απο το τουρκικο buz (πάγος) Απαντάται σε μικρασιατικα και Κωνσταντινουπολίτικα ιδιώματα (πχ. «λέγω την καισιέρα ένα μπιλιέτο να με δίνεις αμά μ'έβαλε κοντά στην πόρτα είχε αγιάζι και μπουζιασα¹⁰» ή άλλο «είναι κρύο μπούζι και σαν το γλυκό καρπούζι» διαλάλημα για κρυο σερμπέτι. (πρβλ. Κρύο-κρύο με το χιονι που ο που το πιεί παγώνει).

Τοπωνύμια

Πακτωλός ποταμός της Λυδίας , παραπόταμος του Έρμου^{14,246}

¹⁰ Λέω στην Ταμια 'δώσε μου ενα εισητηριό' αλλά με έβαλε κοντά στην πόρτα και είχε ρεύμα και κρουολόγησα.

Φράσεις

Πάγωσα!

Από τον φόβο, την έκπληξη, την ντοπή έμεινα άφωνος και ακίνητος σαν να είχα παγώσει.

Πηξαμε!

Πήχτρα κοσμος

Παγερό ή **παγωμένο** χαμογελο.

Επίπλαστα ευγενικό, ψυχρό

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

14 Μάριος Βερέττας - Μέγα τοπωνυμικόν –Αθήνα -2000

145 H. C. HONY- TURKISH – ENGLISH DICTIONARY, OXFORD, 1957.

160 Φάιδων Κουκουλές – Βυζαντινών Βίος και πολιτισμός -Τομ. Β-Παπαζήσης

216 Ευάγγελος Παπαζαχαρίου - Λεξικό της Πιάτσας - Αργκό – ΚΑΚΤΟΣ

261 Ι. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ - ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ - ΦΟΙΝΙΞ – 1972

300 Δ. Δημητράκος -Μέγα Λεξικόν ολης της Ελληνικής γλώσσης –ΔΟΜΗ

9282 K.E. Zachariae von Lingenthal - Jus Graeco-Romanum: Synopsis minor et epitome,
Τόμος 2 ΤΙΤΛΟΣ ΙΑ –Περί πάκτου ήτοι συμφώνου και περι διαλύσεως.